

Патријарх Кирил: Дивимо се храбрости Срба на Косову

Интервју Његове Светости Патријарха московског и све Русије г. Кирила за дневни лист „Политика“

Ваша Светости, односе између српског и руског народа, укључујући и односе између две Православне сестринске Цркве, који су увек били братски, снажни и веома дубоки, посебно је подстицао Ваш претходник, блаженопочивши патријарх Алексије II. За време НАТО-агресије у априлу 1999. године он је посетио Београд и пред Храмом Светога Саве, заједно с патријархом Павлом, служио молебан за мир, на којем су се молиле десетине хиљада верника. У то трагично време и Ви сте, тада на дужности председника Одељења за спољне црквене везе Московске Патријаршије, веома често посећивали Србију и на све начине подржавали страдалну Цркву и народ на српској земљи. Ви сте једини архијереј православне васељене који је био сведок немилосрдног бомбардовања Београда усред бела дана, како нам је потврдио епископ бачки Иринеј. Данас српски народ високо цени руски допринос украшавању тог највећег српског храма. У кавом Вам је сећању остала 1999. година? Да ли су Ваши утисци утицали на одлуку Русије да учествује у обликовању унутрашњег уређења храма Светога Саве?

Имао сам више пута прилику да боравим у Београду 1999. године, када су

вашу земљу нелегитимно напале земље НАТО-алијансе. Југославија је, ослабљена вишегодишњим економским санкцијама, била жртва циничне агресије и уцене; према њој су примењени двоструки аршини. Такве интервенције смо касније видели и на Блиском Истоку. Становници Југославије су патили зато што су тежили да остану слободни, зато што су желели да сачувају своју земљу и светиње својих отаца од насртаја терориста.

Сећам се разних слика Београда. Било је тренутака када је изгледало као да је град замро, када је у њему владала атмосфера напетости, сталног ишчекивања скривене опасности. Шокантне су биле слике разбијених прозора и зграда оштећених бомбардовањима. Сећам се звука сирене за ваздушну опасност и звукова рата који су оглашавали нечију смрт. Али се сећам и другачијег Београда, Београда који није престајао да ради и у којем није престајао јавни живот, без обзира на ваздушне нападе НАТО-авијације. Из разговора с југословенским политичарима и обичним људима у храму и на улицама урезала ми се у сећање њихова унутрашња снага.

Посета Његове Светости патријарха Алексија догодила се на Побусани понедељак, односно у периоду Васкрса. Код Храма Светог Саве на Литургији се окупило више хиљада људи. Патријарси Алексије и Павле молили су се за људе свих националности који су пали као жртве тог нелегитимног рата. На њиховим лицима се видела ускршња радост, нада. Спонтано су долазиле речи Светог Писма које су се читале пред ускршње јутрење, о томе да су Господа Исуса Христа приковали на стуб преко руку безаконика и убили га; али Бог га је васкрснуо ослободивши га окова смрти, јер није било могуће да га смрт задржи (Дап. 2:23-24). Био је ведар сунчани дан. И Храм, чија се купола надносила над мноштвом верника, симболизовао је присуство вечности.

Храм Светога Саве је величанствено здање. Грађен је дуго, с прекидима због којих је дошло због препрека које су стварале безбожне власти. Али у духовном животу се често дешава да се сеје у срамоти, а устаје у слави; сеје се у слабости, а устаје у сили (I Кор. 15, 43). Храм Светога Саве је светиња свенародних и свеправославних димензија. Такве светиње понекад подиже неколико нараштаја.

Околност да Русија и Руска Православна Црква учествују у украшавању тог величанственог Храма јесте испољавање дубинске, никада не прекинуте везе између наших Цркава и народа о којима оне воде духовну бригу.

Узрок агресије и бомбардовања Србије било је Косово и Метохија. Како у

Руској Православној Цркви данас гледају на догађаје на Косову, где су сада угрожене не само древне српске светиње већ и опстанак српског народа?

Од самог почетка рата на Косову и процеса насилног отцепљења те покрајине од Србије наша Црква је осуђивала НАТО-агресију. Ми смо такође устајали у одбрану права Српске Цркве, која вековима одговара за очување православних светиња у тој области. Ми се дивимо храбрости Срба који, без обзира на претње по живот, нису напустили земљу предака. Знамо колико је та земља, као колевка српског народа и државности, важна свакоме Србину.

Ми саосећамо са судбином историјског и културног наслеђа српског Православља на Косову и Метохији које се налази под претњом уништења. Посебно нас боли патња Срба који живе на тој територији, од којих су многи били жртве насиља. Наравно, људи који се обрачунавају са косовским Србима мораће да одговарају пред Богом за своје злочине. Али надам се и да ће на крају међународна заједница објективно истражити те злочине и да ће кривци добити заслужену казну.

Ми се искрено молимо за нашу српску браћу и сестре који живе на косовској земљи. Наша Црква подржава напоре Русије на очувању светиња на Косову. Последњих година ми смо прикупљали средства за обнову објеката Призренске богословије, пружана је подршка храмовима и манастирима на Косову.

Дај Боже да историјска правда победи у тој древној покрајини!

Колико је по Вашем мишљењу опасно стање у којем се данас налази јединство међу Православним Црквама? Наравно, најјачи потрес се догодио после одлуке Цариградске Патријаршије да расколницима у Украјини подари аутокефалност, због чега су прекинути односи између Москве и Цариграда.

Јединству светог Православља задат је веома тежак ударац неканонским поступцима Цариградске Патријаршије у Украјини. Једнострано „враћање“ чина расколницима кажњеним од легитимне црквене власти, давање такозване аутокефалности уз потпуно игнорисање вишемилионске канонске Цркве која постоји у земљи и коју признаје читав православни свет – све то није само мешање једне помесне Цркве у послове друге већ и рушење самог канонског устројства Православља. Почев од апостолских времена, у Цркви Христовој се посебно сложени проблеми решавају саборним разумом читаве Пуноће црквене. Нажалост, нека наша браћа ту саборну природу Цркве већ не признају. Једна помесна Црква је себе прогласила за главну, за главу свих

помесних Цркава, и доделила себи право да самовољно укида одлуке њихових Архијерејских Сабора и да проглашава „благодатним“ свете Тајне чак и оних расколника који су рукоположени од стране самозванаца и који уопште немају никакво посвећење у епископски чин. Таква гледишта се не слажу са историјом Цркве, укључујући и недавну. Патријарх Вартоломеј, у свом писму Архиепископу албанском Анастасију, које је Фанар објавио у марту, овако објашњава ту противречност: испада да је Цариград учествовао у међуправославним активностима, равноправно са другим аутокефалним Црквама, по некаквом снисхођењу, а сада је одлучио да подсети на своја искључива права која су, тобоже, увек постојала. На неки чудан начин та „права“, према схватањима Цариграда, не подразумевају никакву одговорност, никакву доследност у својим сопственим судовима. Цариградска Патријаршија најпре признаје анатему на Филарета Денисенка, а затим је не признаје. Час признаје канонске границе Руске Цркве, час их не признаје. Сада Цариград изјављује да никада није посезао за територијама ван својих канонских граница. Али историја Православља у Финској, Пољској, Естонији, Летонији, Чехословачкој и другим земљама говори нам управо супротно. Цариградска Црква је донедавно ван својих канонских граница видела и Украјину. У свим званичним издањима која сваке године објављује Цариградска Црква, све до 2018. године, украјинске епархије убрајане су међу епархије Руске Цркве, без било каквог помињања њихове припадности Цариграду. Као што видимо, то нимало није сметало цариградском патријарху да посегне за Украјином. Очигледно је да спровођење такве неодговорне линије понашања и остваривање таквих претензија не могу остати без трагичних последица по јединство Православља.

Већина помесних Православних Цркава позвала је на свеправославни дијалог у вези са украјинским питањем. Да ли је такав дијалог могућ у ситуацији у којој су прекинути односи између највеће помесне Цркве и „прве међу једнакима“, за коју је уобичајено да председава на свеправославним Саборима?

Руска Православна Црква се увек залагала за решавање спорних питања и неспоразума насталих у нашој православној породици путем међусобног дијалога и сарадње помесних Цркава. Чак и у ситуацији када је Цариградска Патријаршија почела отворено да изјављује да има намеру да „дарује аутокефалност“ расколницима у Украјини, ми смо се и даље надали отвореном и братском дијалогу између наших Цркава. С тим циљем ја сам у августу прошле године отпутовао у Фанар, али сусрет с патријархом Вартоломејем показао је да је у Цариграду већ одавно донета одлука и да не

желе да је с нама принципијелно разматрају. Ми и сада подржавамо идеју да се о украјинском црквеном питању заједнички расправља између Православних аутокефалних Цркава. Подразумева се да расколничка такозвана Православна Црква Украјине не треба да учествује у таквој расправи. Осим тога, питање је колико је цариградски патријарх, пошто представља заинтересовану страну, меродаван да сазива свеправославни скуп и, тим пре, да председава на таквом сабрању. Из горе поменутог писма патријарха Вартоломеја архиепископу албанском Анастасију јасно је да Цариград у начелу одбија да било с ким разматра украјинско питање.

Може ли „украјински рецепт“ бити примењен на територије других помесних Православних Цркава? Ово питање се пре свега тиче Македоније и Црне Горе, за које је, истина, патријарх Вартоломеј у недавном интервјуу за лист „Политика“ рекао да се оне не могу поредити са Украјином.

Ако се одбаце споредни детаљи, „украјински рецепт“, како сте га Ви назвали, веома је једноставан: цариградски патријарх је себи дао за право да од сада може да ревидира било који документ и договор које су издали његови претходници уколико му њихов садржај више не одговара. Тако је, заједно са сензационалном одлуком о укидању грамате из 1686. године о предаји Кијевске митрополије у јурисдикцију Руске Православне Цркве, Синод Цариградске Патријаршије укинуо и древно канонско правило које забрањује другобрачност свештенства.

Следствено, то што је патријарх Вартоломеј у интервјуу за ваше новине рекао о Македонији и Црној Гори уопште не гарантује да се украјински сценарио тамо неће поновити. Македонија и Црна Гора су сада независне државе, а то значи да актуелност канонских граница Српске Православне Цркве, према Томосу из 1922. године, Фанар може лако оспорити, како се догодило са поменутиим актом из 1686. године. И није случајно то што је у томе интервјуу патријарх Вартоломеј напоменуо да оно што припада Србији припада њој канонски и еклисиолошки – он намерно није говорио о Српској Цркви већ о Србији као држави, алудирајући тиме на њене савремене границе.

Иако патријарх Вартоломеј говори да сада нема намеру да мења границе Српске Православне Цркве, он уједно изјављује и да је Цариградска Патријаршија спремна да прекорачи те границе уколико стигне одговарајући захтев или се појави некаква „виша црквена потреба“. Ту „вишу црквену потребу“ у Фанару схватају на свој начин. И у случају са Украјином Цариград се одлучио на упад онда када се стекао одређени збир политичких чинилаца и када су му се украјински политичари и расколници обратили са захтевима.

Да ли би ико од становникâ Балкана, руку на срце, могао да гарантује да се, пре или после, неки нови или постојећи политички лидер неће обратити Фанару са захтевом за аутокефалношћу? Штавише, не заборавимо да такав захтев већ постоји – од стране премијера Македоније Зорана Заева. Он је био упућен још прошле године, скоро истовремено са неславним захтевом председника Украјине Петра Порошенка, и Синод Цариградске Патријаршије га је узео у разматрање у мају, о чему је и објавио званичну информацију. Али зашто би Синод Цариградске Патријаршије анализирао питање за које очигледно нема основа, како је то у недавном интервјуу изјавио патријарх Вартоломеј? Зар постојање Томоса из 1922. године није у овом случају довољан основ за одбијање? Очигледно је да ипак постоји замисао да се „украјински рецепт“ понови у Скопљу.

У горе поменутом интервјуу за наш лист цариградски патријарх је објаснио одлуку о давању Томоса украјинским расколницима. Он инсистира на томе да се већина украјинског народа налазила ван Цркве због непремостиве провалије коју је Московска Патријаршија продубила међу верницима.

То није тачно, пре свега у погледу украјинског народа. Он је богољубив и, као и пре, веран канонској Цркви. Погледајте снимке и фотографије годишњих литија на Дан крштења Русије – у Кијеву и регионима Украјине!

У њима учествују на десетине хиљада, стотине хиљада верника: иду с иконама и крстовима и, појући молитве, благодаре Богу... То се не може постићи вештачки, за новац или насилно. Могу се принудно из читаве земље довести студенти и државни службеници, како се то чинило у совјетско време или како то сада покушавају да учине власти у Украјини. Али онда то није литија већ митинг: заставе, пароле, народне песме... Таква слика не може да превари верујући народ: она не изгледа нарочито уверљиво чак ни за нецрквеног човека, лаика.

Украјинско свештенство говори да је из године у годину све више људи у

храмовима. Недавно су, на Недељу Православља, поново биле одржане литије по читавој Украјини. На пример, у граду Ровно изишло је на хиљаде верника канонске Цркве, а управо је то регион с најсложенијом конфесионалном ситуацијом.

У Ровенској области нашим верницима редовно отимају храмове, специјалне службе врше притисак на свештенике и њихове породице: позивају их на информативне разговоре у Службу безбедности, у храмовима и по кућама свештенства врше претресе. Али притисак на канонску Цркву само повећава подршку верника.

Ако је Православље у Украјини тако јако, чиме се може објаснити раскол? Да ли је било покушаја да се он превлада?

Ми смо увек тражили путеве поновног сједињења с нашом браћом отпалом од Цркве. О том послу се из разумљивих разлога није јавно говорило, али је он вођен веома интензивно, и ја сам у њему непосредно учествовао. Током многих година одржаване су везе с „јерарсима“ неканонске „Кијевске Патријаршије“, а неки од њих су се покајали и вратили канонској Цркви. Године 2010. постигнути су договори о поновном сједињењу са Црквом двојице утицајних расколничких „јерараха“ са знатним делом њиховог свештенства, али су уочи њиховог повратка обојица изненада преминули под неразјашњеним околностима.

Сасвим недавно, 2017. године, вођени су тешки преговори са јерарсима такозване „Кијевске Патријаршије“. Њихов резултат је било писмо Филарета Денисенка којим се он обратио мени и Архијерејском Сабору Руске Цркве у новембру 2017. године. Али чим се за то сазнало у Кијеву, на Филарета је извршен притисак и он је повукао оно што је рекао у писму. Украјински раскол је феномен политичке природе и само политички фактор збија његове редове.

Да ли је Цариградска Црква некако учествовала у том процесу?

Имали смо доста плодну сарадњу од 2000. до 2005. године и ја сам у томе непосредно учествовао. Одржано је десет рунди преговора, у појединим случајевима и уз учешће представника украјинске власти. Проанализирали смо читав списак јерархије два главна огранка украјинског раскола, размотрили смо могуће варијанте њиховог повратка Украјинској Православној Цркви, сретали смо се лично с неким њиховим представницима.

Али 2005. године на власт је дошао председник Јушченко. Он је отворено

подржавао раскол, па је Цариградска Патријаршија прешла на унилатералне поступке. Био је покушај да се отворе цариградске „ставропигије“ у Кијеву и Лавову, а цариградски јерарси су почели да говоре да Украјина, наводно, није територија Московске Патријаршије.

Чак и у таквим условима патријарх Алексије је тежио да се поново вратимо дијалогу. У писму патријарху Вартоломеју он је изразио наду да ће патријарх Вартоломеј испољити „канонску чврстоћу“ према расколницима и предложио да се настави заједнички рад на украјинском црквеном питању. Али патријарх Вартоломеј тада није ништа одговорио. Сада ја схватам да је он већ тада имао намеру да спроводи једностране активности и да није био заинтересован за даљи заједнички рад.

Узгред, тих година су представници Цариграда још били сагласни с нама у мишљењу да већина такозваних „епископа“ украјинског раскола не могу имати тај чин. Сада је овај лажни епископат у целини примљен у општење, а материјали везани за раскол, које смо ми сакупили и предали Цариградској Патријаршији, игноришу се. На пример, они везани за непостојање канонског прејемства хиротоније код низа јерараха „Украјинске аутокефалне Православне Цркве“ (УАПЦ). Јер, „хиротоније“ УАПЦ потичу из деведесетих година прошлог века, од самозваног бившег ђаконa Руске Православне Цркве. Тај човек је имао веома рђаву репутацију и никада није имао епископски чин. У Украјини се издавао за епископа „Катакомбне Цркве“, у Русији за римокатоличког бискупа, а у Аустралији за бискупа Англиканске Цркве, да би на крају допао затвора због преваре и фалсификовања. Прве „јерархе“ он је рукоположио заједно са лишеним чина бившим епископом Руске Православне Цркве. Почетком двехиљадитих проблем хиротонија УАПЦ ни за кога у Украјини није представљао тајну и ми смо савесно о томе обавестили нашу цариградску браћу. Али 2018. године сви ти „јерарси“ били су примљени у општење једним потезом пера, без разматрања околности њихове хиротоније, „у постојећем чину“ који они нису имали нити га имају. То је, наравно, одбијало наше вернике у Украјини.

Патријарх Вартоломеј се позива на канонску јурисдикцију Цариградске Патријаршије над Кијевском митрополијом. Како Ви гледате на такве аргументе?

Патријарх цариградски Дионисије је 1686. године издао три правно обавезујуће грамате московским царевима, патријарху московском Јоакиму и украјинском хетману. Али ни у једном од тих докумената се не говори да је Кијевска митрополија предата на привремену управу. Ништа није речено ни о

томе да би ти документи могли бити укинати. Текстови директно говоре о предаји Кијевске митрополије „у потчињење“ и „под надлежност“ московских патријараха, укључујући право да они рукополажу кијевске митрополите. Изрази двеју од три грамате су толико неугодни за данашњу позицију Цариградске Патријаршије да је она била принуђена да их прогласи „мање ауторитетним“.

На нашем последњем сусрету у Фанару ја сам нудио патријарху Вартоломеју да се одржи конференција наших научника да бисмо заједно проучили документа и уверили се у оно што је очигледно. Одговорио ми је да он за то нема времена. Сада, када је „јерархија“ украјинског раскола примљена у општење и када је добила свој „Томос“, о томе се више и не говори.

Проблем наших односа није само у различитом тумачењу докумената из 1686. године. Проблем је у томе што једна од страна сматра да се, тобоже, садржај тих докумената, па и било којих договора између нас, може мењати према датој ситуацији. Та страна тако и говори: да, обећао сам, али околности су се промениле, па, према томе, ништа нисам ни обећао. Али документи и договори постоје управо зато да односи између наших Цркава не би зависили од политичких околности, да би били изнад политике. Уколико то не схватамо, одмах се обезвређују и документи, и договори, и сами односи.

Цариградски патријарх Пајсије је 1654. године именовано нашег патријарха Никона као „Патријарха московског, Велике и Мале Русије“. Овај статус је био потврђен документима из 1686. године. Данас Цариград изјављује да је, наводно, наша канонска територија ограничена само на Русију и „северне земље“, па се позива на документе из 16. века, где се ова титула користи. Значи, није ствар у документима.

Чиме се, по Вашем мишљењу, објашњава таква журба и нагла промена става Васељенске Патријаршије о украјинском питању? Васељенски Патријарх говори да узрок томе лежи у жалби оба лидера украјинског раскола, као и у драматичним догађајима који су десили 2014. године у Украјини.

Филарет је апелацију поднео још 1992. године, након што је био лишен чина у Руској Православној Цркви. Пошто је примио жалбу, патријарх Вартоломеј је у писаној форми потврдио да признаје одлуку Руске Православне Цркве о осуди Филарета. Када је 1997. године Филарет предат анатема, патријарх цариградски је поново потврдио своју сагласност с том одлуком.

На сабрању Предстојатеља помесних Цркава одржаном 2016. године – када је

већ пуним интензитетом беснео оружани сукоб у Донбасу, када су у Украјини расколници поново почели да заузимају храмове канонске Цркве и да туку наше вернике – патријарх Вартоломеј је обећао да се неће мешати у украјинско црквено питање. Мислим да се промена става може објаснити спољним политичким притисцима. Уверен сам да он није могао, а да не схвата последице признавања раскола.

Захвални смо Богу што ниједна помесна Црква не признаје његове расколничке поступке у Украјини. И како после тога он може да се назива поглаваром триста милиона православних становника планете? Рећи ћемо директно: данас је његов ауторитет у светском Православљу значајно пољуљан. А управо на сагласности Православних Цркава заснивала се координишућа улога која је додељена цариградском патријарху последњих деценија, у периоду припреме за свеправославни Сабор.

У каквом положају је данас Украјинска Православна Црква која се налази под покровитељством Руске Православне Цркве? Како живе епископи, свештеници, верници? Каква им је будућност?

У Украјини је сада било време председничких избора, па је властима било потребно да покажу обећано „уједињење Православља“. На канонску Цркву се и даље врше веома интензивни притисци. Уз подршку власти и полиције заузимају се њени храмови. Служба безбедности покреће кривичне поступке против њеног свештенства. Усвојени су закони који имају за циљ да се легализује заузимање храмова и, штавише, да Украјинска Православна Црква буде лишена свог имена, да буде натерана да промени назив у „Руска Црква“.

Ово је време искушења за Цркву, али и време светлих примера хришћанске храбрости. Вандалских аката против наших цркава и паљења храмова има на десетине по читавој Украјини. Приказан ми је снимак заузимања храмова: види се како туку и из цркве избацују старце и жене; како бију наше свештенике и како људи служе Литургију на мразу пошто их не пуштају у храм који су изградили сопственим рукама.

Притом у заузетим храмовима нема ко да служи: канонско свештенство не жели да уђе у нову „црквену“ структуру. Већ сада лажни епископи расколникâ изјављују да немају свештенства за нове храмове. Те храмове неће имати ко да одржава јер су они који су заузели храмове нецрквени људи, људи који нити ће се молити нити ће давати храму прилоге.

„Ако Господ неће градити дома, узалуд се муче који га граде; ако неће

Господ чувати града, узалуд не спава стражар” (Пс. 126, 1).

А наши верници ће себи изградити нове храмове. Јер, Црква у Украјини – то су срца верникâ, а не камени зидови. Можете украсти име од Цркве, можете украсти зграде, али веру код народа нико не може уништити нити украсти. Не могу се вршити вештачке „корекције“ у зависности од политичке ситуације. Они који то сада покушавају да ураде у Украјини нису ништа друго до бедници. Они не могу да замисле истинску снагу и лепоту православне вере и Православне Цркве. Украјинска Православна Црква на челу са митрополитом Онуфријем јесте једина канонска Црква Украјине. Она је духовно јака и ја верујем да ће се, милошћу Божјом, одупрети искушењима.

spc.rs